

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 2

Fylke: Vestfold

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Bommånes

Emne: Hvittransport

Bygdelag:

Oppskr. av: Karl H. Halle født 1868

Gard: Halle

(adresse): Halle pr. Lærvik

G.nr. 13 Br.nr. 4

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

En del opplysninger fra ordfører Edvardsen, Njose sl.

SVAR

Hirkesogaene, hovedsagaen Tanum og annetsogaene Berg, er typiske slettebygder med mindre gårdsbruk, fra ca. 150- ned til 50-70 mål (dikar).
 Men noen få større: Friløse jordbruken ca. 1400 mål, Bommåne ca. 700 og Ullebrog vel 300 mål. I disse bygder har den kjente 4 hjuls hoioguen vært brukt i utvilsomme tider, og jeg kan ikke huske at min far, f. 1822 d. 1917 eller min farfar f. 1799 d. 1882, snakket om bruk av hoioguen. Hoioguen er den almindelige med mest hel bunn og en fast "kar" i hver ende og med "goiner" på siderne. Bakhjula er plassert et stykke inn i inner vognen bakfor, og foran er det en rullebreg med mindre hjul, så den har hel soing. Inner vognen som kan være av litt forskjellig størrelse eller vindommens- og bestenes størrelse, brukes bare til hoi- og bronkjoring.

I den nordre del av Tanum soga og i annetsogaen Njose, hvor det bare er små og bakke vindom-
 mer, bruktes træslea til hoitransporten helt til litt ut i 1880-årene. De første var almindelige træslea til hoi kjøper det blir surret fast en "goiner" på hver side, og for å holde på plass, blir de forsynet med "krøstauer" framme og bak, og for å holde hoiet fast, når lasset var ferdig, blir det

gjort fast ennen av et langt tau i fremmen av den ene grun, og tauet kastet over lasset til den annen side, og tradd under grinen et stykke innpå og så tilbake igjen. Dette gjentok seg til lasset var forsvorlig surret og ennen av tauet sat fast. Så blev lasset "kjimmet", intet måtte gå tilspilde.

Pil bruk på slettere mark blev denne slaa forbedret, ja det var en hel patent, den blev forsynt med 2 ruller tværet under onsen og som blev holdt på plass på en eller annen måte.

Wads tid denne rullestoa er opfunnet er det umulig for meg å konstatere, men både den oprinnelige stoa og rullestoa blev brukt samtidig til henimot 1870 årene, da kom hjulstoa. Den lignet de nå brukelige høivogner, idet den hadde fast bunn med korer og griner; men den var mindre. Den

hadde hjulsked med hjul innunder bakken og en træslidd foran, det gikk en bolt gjennom vognbunnen og sliddens trætrå, så det kunne swinges rundt. Pil å holde høiet fast, når lasset var lasset, bruktes tang av samme lyppe som nu. Den var forsynt med et hull i den bakre ende, hvorigjennem tangtauet blev trukket og gjort fast med en enne til, hvor side i bakken. I fremmen av tangen blev brukt et hull hvorigjennem blev drevet en stak trænegler, som hadde enner utenfor tangen på begge sider. Når lasset var lasset blev tangen sennt på bakken og et tangtau som var fast i framkanten blev kastet rundt tangen bak pinnen, trukket til og gjort fast. Lasset blev tanget. Så blev det kjimmet, vrede av og var ferdig til å høies inn.

7 de sidst, beskrevne bygdelag var det også
 noen utslætter på myrer, hvor det vokste, noe
 stogross. Dette blev slitt og båret inn på fast
 mark, hvor det ^{blev} løst på slean og kjørt hjem
 til husene til tork. Noe utslæ hadde man
 ikke, da det ikke var tørkeplass ved myrene.
 Noen andre utslætter eller andre transportmåter
 kjenner man ikke til.

Da den store omveltning i jordbruket kom
 i 1880 årenes ved bruken av kunstgjødsl og kultur-
 eng blev de nevnte utslætter nedlagt, og bruken
 av mere tidsmessige redskaper gjorde de gamle
 overfløidige. På nå finner det vel ikke engang
 rester igjen av de gamle redskaper, som kan
 fortelle om våre fedres slit. Det er ødelagt,
 som såmeget av våre kulturverdiar.

Av småplasser har her vist ikke vært
 mange, men noen har det vært, dog ikke større
 enn at det snart blev rasket for til en kur.
 Jeg har selv som gutunge vært i flere av disse
 plasser med bud fra far eller arbeidshjelp.
 Nå er plassene forlangt nedlagt, og - arbeids-
 hjelpen til jordbruket er borte.

Det fins forresten ennå noen få skogplasser
 i Foschores skoger, hvor mannen og eventuelt sonner
 har sitt arbejde i skogen. Disse plasser har noen
 små jordlapper, si de kan ha en kur og litt
 litt gjetes. Høsttransporten fra disse småplasser
 foregår på den fra gammel tid kjente måte:
 på ryggen. Man bruker et tau, som blir
 lagt med en bukt på midten og maner
 parallelt bortover bakken med passende avstand.

Høiet blir så tatt, helst med rive, og lagt på
 kumme til man har en passende bür (op i under
 80 kg.) så blir kummen trukket gjennom bukken og
 dratt godt til og gjort fast. På selvs månen
 seg med ryggen mot buren, tar en arm under
 huest av kummen, før disse op på skuldrene og
 så er det å komme på bein. Man må få
 snudd seg rundt på kneene og videre i gang-
 stilling, og så begynner marsjen til låren. Et slit-
 somt arbeid!

Ja, dette var i korte trekk litt om høi-
 transporten her i vårt ferieland, nok så mangelfull
 vistnok, men jeg har gjort så godt, jeg kan.

Halle pr. Larvik, 30 desembr. 1946

Estidigst
 Karl H. Halle.

P. S. Noen regel for, at det sidste
 høilasset skulde være større, eller mindre, enn
 de øvrige, har jeg ikke hørt om.

All "etterakts" skulde være med, inntil
 skulde ligge igjen.

Anm. En slea, si vogn, et lass.